

CENTRALE AMBACHTSSCHOOL voor de ZAA NSTREEK - 1917

Tot in het begin van de 19^e eeuw werden vakopleidingen door de gilden verzorgd via het Meester-Gezel systeem. In 1798 bij de aanvang van de Bataafsche Republiek werden de Gilden opgeheven, maar bleven een sluimerend bestaan leiden. Definitief werden ze in 1818 opgeheven bij de aanvang van het Koninkrijk Nederland. Bij een haperende economie was er ook weinig behoefte meer aan iets als een gilde, vakbonden waren verboden.

Toen echter de economie begon aan te trekken werd ook de behoefte aan vaklieden groter en vanaf 1865 werden in diverse plaatsen Ambachtsscholen opgericht in combinatie met de Burgeravondschool, ook in Zaandam. Dit was een avondopleiding die dus na het werk moest worden gevolgd. Overdag de praktijk en 's avonds kreeg men de theorie van het vak. Leerlingen moesten een verklaring van de lagere school kunnen overleggen dat ze die met goed gevolg hadden voltooid. Ook Wormerveer kende vanaf 1876 ook zo'n opleiding.

De ambachtsschool verzorgde opleidingen tot smid, timmerman, meubelmaker, huisschilder, bankwerker, instrumentmaker, elektriciën. De school koos de opleidingen zo dat er werd aangesloten bij de behoefte van toekomstige arbeiders en die van de industrie.

In de Zaanstreek heeft men lang geworsteld met de Ambachtsschool. Gemeenten wilden het gezamenlijk doen zodat alle kinderen uit de Zaanstreek deze school konden volgen. Gezamenlijk kon men ook de financiën beter beheersen. Maar die gezamenlijkheid leverde nogal wat problemen op. In 1904 richtte de vereniging 'Volksonderwijs' een afdeling voor een ambachtsschool op in Zaandam. Voorzitter werd dhr. E. van de Stadt.

Dhr. E. van de Stadt

De eerste echte stappen werden in 1908 gezet. Voor de vereniging 'Centrale Ambachtsschool voor de Zaanstreek' werd een bestuur gevormd en werden statuten opgesteld. Er kwam een oprichtingsvergadering en op 19 januari 1909 werden de statuten officieel vastgesteld. Maar dan blijft het lang stil.

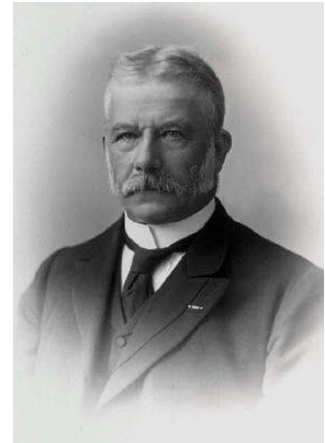
De vraag was waar de school zich zou moeten vestigen. Er lag een voorstel om dat in de buurt van het station Koog aan de Zaan - Zandijk te doen, dat lag het meest centraal. Maar Van de Stadt vond dat Zaandam het meest geschikt was; het had de meeste inwoners.

Oostzaan en Krommenie trokken zich terug en ook in Westzaan waren er stemmen die zich afvroegen waarom dit allemaal nodig was. Gemeenten die financieel niet zouden bijdragen aan de school mochten ook geen leerlingen afvaardigen zo was de opvatting.

In het gemeentebestuur van Zaandam moest de liberale burgemeester Elias aftreden en werd hij opgevolgd door de socialist K. ter Laan. Ter Laan was een groot voorstander van een ambachtsschool en zette zich in om de slepende kwestie weer in gang te zetten. Hij kreeg onverwacht een steuntje in de rug door een gift van de industrieel J.A. Laan.

In 1915 kreeg de Vereniging Centrale Ambachtsschool voor de Zaanstreek een schenking van de industrieel J. A. Laan uit Wormerveer van f 50.000,--. De heer Laan had als voorwaarde gesteld dat er binnen twee jaar een school zou moeten zijn. Plannen voor de bouw van een grote school werden bemoeilijkt door de omstandigheden vanwege de Eerste Wereldoorlog; er was gebrek aan materialen en de prijzen bleven stijgen. De oorspronkelijke begroting zou hierdoor vele malen overschreden worden.

Dhr. J.A. Laan

Het bestuur van de Vereniging Centrale Ambachtsschool bestond uit de heren Dr. E. van de Stadt, A.H. Verkade, J.C. Francken, E.A. Veen, J.W. Dekker, K.C. Honig Mz., D. Stam Mz., K. ter Laan en P. Walig. Vanwege de eis dat er binnen twee jaar een school moest komen hakte het bestuur knopen door en werden er plannen gemaakt voor een start met een kleine ambachtsschool.

In april 1917 werd de aanbesteding bekend gemaakt in een advertentie in de krant. Het ging om het bouwen van een 'tijdelijke ambachtsschool'. Dat het 15 jaar zou duren voor er een permanente school kwam had men niet voorzien. De Zaanse aannemer Den Houter was de laagste inschrijver en mocht de school bouwen.

De school werd gevestigd in een houten complex aan het eind van de Herengracht dat daarvóór dienst had gedaan als Spinhuis en als ziekenbarak. Via een bruggetje over de Vaart kon men bij School 9 in de Stationsstraat komen. In school 9 werden een aantal lokalen beschikbaar gesteld voor theorie- en tekenlessen.

Er kwamen drie grote werkplaatsen en nog een kleine die naast het oude gebouw werd geplaatst. Aannemer Den Houter had er alle vertrouwen in dat alles op tijd gereed zou komen. In de timmerafdeling, vertelde hij de krant, staan al 24 werkbanken te wachten op de timmerlieden.

In juni 1917 werd dhr. W. van der Elst uit Rotterdam tot directeur benoemd. Leraren werd benoemd; J. Koerts voor het timmeren en vaktekenen, G. Ebeling voor het hand- en ornamenttekenen, A. Boland voor de schoolvakken, G. Harlaar voor het smeden. Directeur v.d. Elst zal de lessen in stoomwerktuigkunde en electriciteit voor zijn rekening nemen.

Ook bij de inrichting doet zich de schaarste tijdens de Eerste Wereldoorlog gelden. Het bestuur heeft met veel moeite nog enkele bankschroeven gevonden. Ook de smidopleiding kan van start gaan; de rook en luchtleidingen zijn geplaatst en de vuren (Buffalovuren) zullen in januari arriveren.

In juli ligt er in de gemeenteraad nog een voorstel om toch maar de grond aan te kopen die bestemd was voor een grote ambachtsschool. Het betreft een weiland aan de Westzijde dat in het bezit was van J. Pauw CZ. En het ligt naast gronden die al gemeente-eigendom zijn. Hier zal pas in 1932 een nieuwe school gebouwd worden.

De Eerste
Ambachtsschool.

*Leerlingen van de
ambachtsschool voor het
gebouw aan het eind van
de Herengracht aan de
Vaart. De naam is nog te
lezen.*

Bronnen: Gemeentearchief Zaanstad, Monumentaal aan de Zaan, Wikipedia, foto dhr. Laan 'Parlement en Politiek', foto: dhr. vd Stadt - Zaans Erfgoed